

УДК 343.2

А.М. Притула,
кандидат юридичних наук, доцент,
Державна прикордонна служба України

ЩОДО КРИМІНАЛІЗАЦІЇ НЕЗАКОННОГО ПЕРЕТИНАННЯ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ (ЛІНІЇ РОЗМЕЖУВАННЯ)

Анотація. У статті сформульовано пропозиції щодо внесення змін до чинного кримінального законодавства. Пропонується запровадити поняття «лінія розмежування», прирівнявши її до державного (митного) кордону, як місце вчинення злочину та доповнити Кримінальний кодекс України новою нормою «Незаконне перетинання державного кордону (лінії розмежування)».

Ключові слова: незаконне перетинання державного кордону, кримінальна відповідальність, місце вчинення злочину.

Постановка проблеми. Правове забезпечення діяльності Державної прикордонної служби України можливе лише шляхом постійної, системної, взаємоузгодженої нормотворчої діяльності, систематизації законодавства з урахуванням сучасних вимог та викликів, передового іноземного, власного досвіду боротьби зі злочинністю, а також врахування результатів наукових досліджень, що проведені вченими-практиками. При цьому науковий супровід нормотворчої діяльності повинен мати постійний характер, що супроводжується провадженням в практичну діяльність Державної прикордонної служби України, чим забезпечується нерозривний зв'язок науки з практикою й обґрунтованість прийнятих рішень. Це надійних шлях до уникнення випадків наповнення Кримінального кодексу (далі — КК) України «мертвими» нормами.

Європейський Суд з прав людини в рішеннях «Сокурєнко і Стригун проти

України», «Биков проти Російської Федерації», «Єфименко проти України» звертав увагу на необхідність чіткого законодавчого врегулювання тих питань, які пов'язані зі здійсненням кримінально-правових процедур в контексті поняття «якість закону». Наведене дає підстави для внесення пропозицій, щодо покращення якості кримінального закону.

Щотижня Державною прикордонною службою України затримується за незаконний перетин державного кордону від 400 до 800 осіб. Вказані особи підлягають адміністративній відповідальності, оскільки чинне законодавство України передбачає за такі дії лише адміністративно-правову відповідальність.

Адміністративне стягнення за незаконний перетин державного кордону встановлене статтею 204¹ Кодексу України про адміністративні правопорушення та полягає у накладенні штрафу на правопорушника у розмірі

від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або застосуванні адміністративного арешту на строк до п'ятнадцяти діб.

Як бачимо у даній нормі реалізовано принцип «або сиди або плати», який слід, на нашу думку, перенести у запропоновану санкцію статті КК України.

Протягом останніх місяців на сайті Верховної Ради України було подано низку законопроектів (№ 7017 від 02.08.2017 року, № 7017-1 від 16.08.2017 року, № 7279 від 10.11.2017 року, № 7279-1 від 16.11.2017 року) щодо відповідальності за незаконне перетинання державного кордону, основна суть яких зводиться до встановлення кримінальної відповідальності за *перетинання державного кордону України особою, яка має громадянство (підданство) держави-агресора, або іншою особою в інтересах держави-агресора, що суперечать національним інтересам України, будь-яким способом поза пунктами пропуску через державний кордон України або в пунктах пропуску через державний кордон України без відповідних документів або за документами, що містять недостовірні відомості Перетинання державного кордону України особою, яка має громадянство (підданство) держави-агресора будь-яким способом поза пунктами пропуску через державний кордон України.*

На думку авторів законопроектів, незаконно перетинають державний кордон України лише особи з громадянством (підданством) держави-агресора. З цією думкою важко погодитись, оскільки, наприклад, тільки 10 вересня 2017 року у пункті пропуску «Шегині» Державної прикордонної служби України державний

кордон України незаконно перетнули 60 осіб, які не мали громадянства держави-агресора, а окремі особи взагалі були апатридами. І на нашу думку, це проникнення на територію України самостійно характеризується достатнім для криміналізації ступенем суспільної небезпечності.

З огляду на це та, враховуючи оперативну обстановку на кордоні, сьогодні назріла суспільна необхідність криміналізації незаконного перетину кордону з певними кваліфікуючими ознаками, що, в свою чергу, сприятиме захисту державного суверенітету та територіальної цілісності України.

У кримінальному провадженні відповідно до вимог статті 91 КПК України серед іншого підлягають доказуванню: подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення).

Місце вчинення злочину — це певний фізичний простір, описаний в диспозиції норми кримінального права, на якому було здійснено суспільно небезпечне діяння [1, с. 213]. Це факультативна ознака об'єктивної сторони злочину, проте, якщо вона вказана у диспозиції статті КК, то вона набуває статусу обов'язкової і враховується для кваліфікації. Визначення зазначеної ознаки необхідно для встановлення меж дії КК.

Найважливіше значення встановлення місця вчинення злочину має для визначення умислу винної особи. Об'єктивуючись у вчинках, діях психічні процеси одночасно стають доступними для сприйняття, що відбувається завдяки аналізу вчинених дій. Територіальна їх визначеність здатна розкрити зміст цих процесів, зрозуміти внутрішній механізм вчинення злочину.

Необхідність запропонованих нами змін пов'язана з окупацією певної території України, що змінила державний кордон України (409 км державного кордону не контролюється). Саме тому законодавство потребує негайного перегляду поглядів на забезпечення кримінально-правової охорони державного кордону України в період окупації.

Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони злочинів, передбачених статтями 201, 305, 332, 332-1 КК є місце вчинення злочину — державний або митний кордон України (територія, на яку поширюється чітко визначений правовий режим). Ці кримінально-карані діяння можуть вчинятися лише у цих місцях. Вчинення діянь, зовні схожих на вищевказані злочини у контрольних пунктах в'їзду-виїзду, не є кримінально-караними.

Контрольний пункт в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї (КПВВ) — спеціально виділена територія на автомобільному шляху, залізничній станції з комплексом будівель, спеціальних, інженерних, фортифікаційних споруд і технічних засобів, де здійснюються прикордонний, митний та інші види державного контролю і пропуск осіб, що в'їжджають на тимчасово окуповану територію України та виїжджають з неї, а також транспортних засобів, вантажів та іншого майна.

Проте і у цих КПВВ можна здійснювати контрабанду предметів, наркотиків, здійснювати незаконне переміщення людей. Але жодної законодавчої можливості притягнути винних осіб до відповідальності внаслідок цього не існує, так само як і не існує можливості здійснювати оперативно-розшукову діяльність для попередження, виявлення та припинення вищевказаних явищ, оскільки опера-

тивно-розшукова діяльність здійснюється лише відносно злочинів.

Правоохоронним (оперативно-розшуковим) органам у зоні проведення антитерористичної операції (АТО) залишається лише споглядати на здійснення цієї діяльності, оскільки згідно з Конституцією України, посадові особи мають діяти у спосіб, передбачений законами.

Проблема з державним (митним) кордоном не є новою для держав, що межують з Російською Федерацією та мають з нею територіальні неузгодження. Наприклад, Грузія, Естонія, Японія тощо. В Естонії в кримінальне законодавство запроваджено поняття «тимчасова контрольна лінія».

В Україні в підзаконних нормативно-правових актах (наказах, розпорядженнях) запроваджені поняття «лінія зіткнення», «лінія розмежування» тощо. Єдиного підходу до вирішення цього питання поки що не існує. Проте затягування розв'язання цієї проблеми лише активізує злочинність.

Проект Закону України № 7271-1 «Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень», зокрема стаття 332-2 «Незаконне перетинання або спроба незаконного перетинання державного кордону України» також не містить вказівки на лінію розмежування та контрольний пункт в'їзду-виїзду.

Вбачається за доцільне внести до кримінального законодавства України поняття «лінія розмежування», прирівнявши її до державного (митного) кордону, як місце вчинення злочину, що дозволить активізувати продовження боротьби зі транскордонною злочинністю в районі проведення антитерористичної операції та на

адміністративному кордоні з тимчасово окупованою Автономною Республікою Крим.

Висновок. За результатами оперативно-службової діяльності Держприкордонслужби України, аналізу законопроектів, які знаходяться на сайті Верховної Ради України пропонується доповнити КК України новою нормою, що узгоджуватиметься з Воєнною доктриною України та принципами кримінального права України (принципом економії кримінальної репресії) та викласти її, наприклад, в такій редакції:

«Стаття 331¹. Незаконне перетинання державного кордону (лінії розмежування)

1. Перетинання державного кордону України (лінії розмежування) особою, будь-яким способом поза пунктами пропуску (в'їзду-виїзду) через державний кордон України (лінію розмежування) або в пунктах пропуску (в'їзду-виїзду) через державний кордон України (лінію розмежування)

без відповідних документів (дозволу) або за документами, що містять недостовірні відомості, —

карається штрафом від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк до трьох років.

2. Те саме діяння, вчинене повторно або групою осіб, —

караються штрафом від п'яти тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, що поєднані із застосуванням зброї або з погрозою її застосування, —

караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.».

Пропонується також внести зміни до кримінального процесуального, поклавши на Держприкордонслужбу України обов'язок здійснювати досудове розслідування вказаного злочину.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінально-правове забезпечення охорони професійної діяльності журналіста : монографія / Митрофанов Ігор Іванович, Стрельцов Євген Львович ; за заг. ред. Є.Л. Стрельцова. — Одеса : Видавництво «Фенікс», 2017. — 302 с.

Притула А.М.

О криминализации незаконного пересечения государственной границы (линии разграничения).

Аннотация. В статье сформулированы предложения о внесении изменений в действующее уголовное законодательство. Предлагается ввести понятие «линия разграничения», приравняв ее к государственной (таможенной) границе и дополнить Уголовный кодекс Украины новой нормой «Незаконное пересечение государственной границы (линии разграничения)».

Ключевые слова: незаконное пересечение государственной границы, уголовная ответственность, место совершения преступления.

A. Prytula

Criminalization of independent transfers of the state border (distribution lines).

Summary: The article formulates proposals for amending the current criminal law. It is proposed to introduce the concept of a "line of differentiation". Author proposes to equate it to the state (customs) border as a place of committing a crime and to supplement the Criminal Code with the new norm "Illegal crossing of the state border (line of separation)".

Keywords: illegal crossing of the state border, criminal liability, place of commission of a crime.